

MODERNI TEOLLISUUSRAKENTAMINEN

LAHDEN METSÄ-PIETILÄN TEOLLISUUSALUE JA SEN SUOJELUKYSYMYKSET

Riitta Niskanen

Lahden Metsä-Pietilän teollisuusalue kaavoitettiin vuonna 1963 Lahden kaupungin asemakaava-arkkitehdin Paul G. Rothin johdolla Metsä-Pietilän talon vanhoille pelloille. Aloitteen kaavoituksesta teki Veljekset Kemppe Oy:n teollisuusyritys, joka tarvitsi lisää tilaa ja laajentumisvaraa. Vajaan kymmenen hehtaarin suuruinen teollisuusalue rajautui Hennalankatuun, Kallio-Pietilänkatuun, rautatiehen ja Ala-Okeroistentiehen. Teollisuustonttien pohjoispuolelle kaavoitettiin asuinalue yrityksen työntekijöille. Paikka oli suotuisa teollisuudelle, sillä se sijaitsi pääradan varressa.¹

Kemppe ja Lahden kaupunki aloittivat rakennustyöt Metsä-Pietilässä vuonna 1965. Oilon Oy:n ensimmäiset toimitilat alueella ovat vuodelta 1971, ja viimeinen tulokas oli Koiviston Auto Oy, jonka tehdas valmistui 1972.² Teollisuusalueesta erillään sen länsinurkassa on lisäksi tankkausasema ja päivittäistavaramyymälä, jonka on suunnitellut arkkitehti Heikki Vuorelma vuonna 2010.³

Lahden kauppala- ja kaupunkihistoria perustuu teollisuuteen. Rautatien linjaaminen 1860-luvun lopulla pienen Lahden kylän vieritse oli merkittävä päätös, jota seurasi liikenneyhteyksien jatkaminen Vääksyn ja Kalkkisten kanavien kautta pohjoiseen. Paikkakunnalle alkoi kerääntyä teollisuutta. Lahtelaiset tehdasrakennukset ilmensivät vuosikymmenien ajan teollisten prosessien sanelemaa hyötyarkkitehtuuria, eikä niiden rakennustaiteelliseen ilmeeseen juuri kiinnitetty huomiota.

Lahden teollisuus alkoi nopeasti elpyä sodan jälkeen, ja sen rakennustoiminta oli

massiivista. Teollisuusalueita kaavoitettiin, joukossa Metsä-Pietilä ja Joutjoen mittava tehdas- ja asuinalue. Itse arkkitehtuuri alkoi nyt kiinnostaa teollisuusjohtajia. Askon ja Upon mahtavat punatiilikolossit antavat leimansa rautatiealueen itäiselle reunalle. Isku ryhtyi uuden modernin tehdasalueen rakentamiseen Lahden Mikkulaan, ja Enso-Gutzeit laajensi laitoksiaan muun muassa rakentamalla uuden pääkonttorin. Starckjohann siirtyi Viipurista Lahteen ja toteutti uudessa kotikaupungissaan mittavan, arkkitehtonisesti korkeatasoisen rakennusohjelman.⁴

KEMPPE ASETTUU METSÄ-PIETILÄÄN

Hitsausmuuntaja valmistava Veljekset Kemppe Oy perustettiin 1949. Sen tuotteet osoittautuivat heti menestykseksi ennen kaikkea sotakorvausteollisuuden ja jälleenrakennuksen ansiosta. Kun yhtiö seuraavalla vuosikymmenellä aloitti hitsaus-

Kemppi Oy:n vuosikymmenten kuluessa laajentuneen tehdaslaitoksen julkisivu on yhtenäistetty ilmentämään 2000-luvun arkkitehtuuria. Kuva: Raimo Niskanen.

tasasuuntaajien valmistuksen, se oli uranuurtaja Pohjoismaissa. Toiminnan laajentumisessa ja monipuolistuessa tarvittiin isommat tilat, ja 1960-luvun puolivälissä tuotteiden suunnittelu ja valmistus siirrettiin Lahden Pekanmäestä Metsä-Pietilään.⁵ Uusissa toimitiloissa Kempin työllisyys lähes kolminkertaistui jo ensimmäisen kymmenvuotiskauden aikana.⁶ Yhtiö oli vuonna 2010 Lahden kuudenneksi suurin yritys Lahdessa sijaitsevien työpaikkojen määrällä mitaten.⁷

Kemppi rakennutti Metsä-Pietilään ensin omistajaperheen asuintalon, joka tehtiin entisen tiilitehtaan raunioille, sekä vierastilat ja saunan käsittävän rakennuksen. Molemmat ovat vuodelta 1965.⁸ Suunnittelijaksi valittiin helsinkiläinen arkkitehti Seppo Kärävä, jonka veli Teemu Kärävä oli ollut yrityksen perustajan Martti Kempin esimies sodassa. Teemu Kärävästä tuli yhtiön lainopillinen neuvonantaja ja yhtiön hallituksen jäsen. Tehdasrakennus valmistui kaksi vuotta myöhemmin saman suunnittelijan piirustuksin. Suunnittelijan ja toimeksiantajan ystävyys- ja työsuhde katkesi arkkitehdin kuolemaan 1970-luvun alussa.

Tehtaan laajennussuunnitelmat vuodelta 1972 ovat Kari Karjalaisen ja Reijo Salon arkkitehtitoimiston työtä. Reijo Salosta ja

hänen toimistoistaan tuli Kempille tulevien vuosikymmenten luottosuunnittelija.⁹ Salo ryhtyi 1970- ja 1980-luvun taitteessa johtamaan aikaisemman toimistonsa ohella myös lankonsa Jorma Vuorelman arkkitehtitoimistoa tämän kuoleman jälkeen. Kempin toimeksiannot siirtyivät vähitellen Vuorelman toimistolle.

Tehdas oli yksinkertainen ja puhtaspiirteinen valkoinen siporexrakennus. Sen pelkistetyt julkisivut muistuttivat konstruktivistista maalausta vaihtelevine ikkuna- ja ovisommitelmineen. Neliömäisistä ikkunaruuduista koostuva nauha kulki fasadien poikki, ja siellä täällä nauhan alapuolella oli sokkeliin asti ulottuva kookas ruutuikkuna.¹⁰ Kun tehdasta alettiin laajentaa 1970-luvulla, suunnittelijana oli Reijo Salo, joka säilytti Kärävän arkkitehtoniset ideat seuraavan vuosikymmenen alkuun saakka. Sen jälkeen Salo muutti ikkunajaotusta ja -muotoa ja alkoi käyttää värikkäitä korosteita yksityiskohdissa.¹¹ Näin tehdasrakennuksen arkkitehtuuri päivitettiin 1980-luvulle. Koko tehdaskompleksin asu yhtenäistettiin 2000-luvun ensikymmenen lopulla, kun pitkä pääjulkisivu jaoteltiin kookkain tummanharmain porttiaiheihin. Lisäksi rakennuksen länsipäättyyn kohosi mahtava mainostorni.

Kempin tehdasalueen keskellä on kuvanveistäjä Kari Huhtamon nimetön veistos vuodelta 1985. Huhtamo oli aikanaan hankkimassa itselleen hitsausvälineistöä Kempiltä ja tarjoutui maksamaan laitteet mieluummin taiteellaan kuin rahalla. Taiteilija suunnitteli veistoksen paikan päälle, mutta Martti Kemppi määritteli itse veistoksen sijoituspaikan. Teräsputkesta hitsattu teos ilmentää hitsauslaitteistoa ja hitsaamisen prosessia.¹² Sen muotokieli muistuttaa Huhtamon toista, niin ikään rakentamista ilmentävää, kahdeksan vuotta aikaisemmin paljastettua Lapin jälleenrakennuksen muistomerkkiä Rovaniemellä.

Tehtaan ympäristö on kaikin puolin huolitelu. Kun yhtiö 1960-luvun puolivälissä tuli Metsä-Pietilään, kempiläiset kuvasivat sen olevan täynnä sammakonkutuoppia, rämettä ja risukkoa.¹³ Nyt harkiten säilytetyt puut ja täydennetyt istutukset, kuten pylväshaavat ja mongolianvaahterat, leimaavat luonnonmetsän ohella aluetta. Uusin istutussuunnitelma laadittiin vuonna 2008 tehtaiden laajennusten yhteydessä.¹⁴

OILONIN TEHTAAT

Aikanaan Suomen ainoana öljypoltintehaana aloittaneen Oilon Oy:n ensimmäinen kotipaikka oli Helsinki. Yritys perustettiin 1961 maunulalaiseen autotalliin, josta se muutti seuraavana vuonna Lahteen, Lau-neelle. Yhtiön siirtyessä kymmenen vuotta myöhemmin Metsä-Pietilään tuotanto vaati jo yli kolmen tuhannen neliömetrin tilat.¹⁵ Niissä oli tosin silloin vielä kasvuvaraa, joka täyttyi nopeasti.¹⁶

Oilonin ensimmäisen toimitilan Metsä-Pietilässä suunnittelivat vuonna 1970 helsinkiläiset arkkitehdit Pentti Miikkulainen ja Maunu Haimi, jotka tulivat tehtävään erään edullisia teollisuushalleja tarjonneen yrittäjän kautta. Tavoitteena oli toiminnallinen, edullisesti suunniteltu, huokeasti

rakennettava ja ylläpidettävä teollisuustila, jossa sisätilat olivat ulkokuorta tärkeämmät. Yhtiön teknillinen johtaja, sittemmin toimitusjohtaja Ossi Leiwo suunnitteli itse rakennusmestarinsa Olli Hanskin avustamana osan sisätiloista, muun muassa keittiön. Tehtaan ja toimiston käsittävä rakennus toteutettiin harjatusta pesubetonista. Vaikka 1970-luvulla rakennettiin runsaasti peltihalleja, Oilon ei halunnut sellaista, koska ne Ossi Leiwon mukaan vanhenevat rumasti ja vaativat paljon huoltotöitä. Pesubetoni oli käytännöllinen materiaali, jota ei tarvinnut jatkuvasti kunnostaa.¹⁷

Kun tehdasta piti laajentaa vuonna 1976, tuli suunnittelijaksi arkkitehti Jorma Vuorelma. Yritys halusi saada tehtävään lahtelaisen tekijän, joka tunsu kaupungin rakennusviranomaiset ja toimintaympäristön ja jonka hinnat olivat kilpailukykyiset. Tämän jälkeen Vuorelma tai hänen toimistonsa on piirtänyt kaikki Oilonin tilat Metsä-Pietilään: tehtaan laajennukset 1977 ja 1997, Oilonin teknologiakeskuksen 1995 ja sen laajennuksen 2006, Energonin teknologiakeskuksen 2009 sekä varaston 1999. Näin on varmistettu suunnittelun vaivattomuus ja jatkuvuus.¹⁸

ARKKITEHDIT VAIHTUVAT

Jorma Vuorelma aloitti suunnittelijauransa Lahdessa 1950- ja 1960-luvun taitteessa, jolloin kaupungissa oli vain muutama arkkitehti, hekin pääasiassa virka-arkkitehteja. Vuorelma sai heti runsaasti toimeksiantoja vahvasti kasvavassa, asuntopulan vaivamassa kaupungissa. Ensimmäiset työt olivat paljolti asuintaloja, 1970-luvulla kouluja, vanhustentaloja ja teollisuusrakennuksia. Ankara työtahti vaati veronsa, ja arkkitehti kuoli viisissäkymmenissä vuonna 1979. Toimistoa ryhtyi sen jälkeen johtamaan sen osakkaaksi jo aikaisemmin tullut Vuorelman lanko, arkkitehti Reijo Salo ja hänen

jälkeensä Jorma Vuorelman poika arkkitehti Heikki Vuorelma.¹⁹ Toimisto on Oilonin luottosuunnittelija.

Oilonin toimitilat sijaitsevat lähinnä Lahden keskustaa Metsä-Pietilänkatua teollisuusalueelle saavuttaessa. Vuonna 1970 suunniteltu tehdasrakennus hallitsee näkymää lähes alkuperäisessä asussaan, laajennusosat piiloutuvat pääosin sen taakse. Myös vuonna 1995 rakennettu ja 2006 laajennettu teknologiakeskus jää ison tehdasrakennusryhmän varjoon. Metsä-Pietilänkadun vastakkaisella puolella muusta rakennusryppästä erillään sijaitseva Energonin teknologiakeskus kuuluu Oiloniin.

Tehdasrakennus ja teknologiakeskukset on selvästi erotettu arkkitehtuuriltaan toisistaan. Tehdas edustaa hyötyrakentamista, teollisen prosessin ja tuotannon laajenemisen sanelemia tilaratkaisuja. Se kuvastaa perinteisen tehdastyön fyysistä olemusta. Teknologiakeskukset ilmentävät sen vastapainona henkisen työn tyyssijaa. Tehdas on pesubetonia, kun sen sijaan teknologiakeskuksissa on käytetty runsaasti lasia, terästä ja hienopestyä valkobetonia. Myös värit

erottavat rakennukset toisistaan. Tehdas on harmaa ja ruskea, mutta teknologiakeskuksissa on käytetty raikkaita, keveitä värejä, sinistä ja valkoista. Sinisen voi ajatella symboloivan happea, polttimeen välttämätöntä käyttöainetta. Neljän sinisen savupiipun ryhmä on Energonissa rakennustekninen välttämättömyys, josta on tehty arkkitehtoninen koroste. Keskuksen ympärille on luotu puistomaista ympäristöä.

KOIVISTON AUTO

Koiviston Auto Oy on perustettu Koiviston kauppalassa Karjalan kannaksella vuonna 1928 harjoittamaan Koiviston ja Viipurin välistä liikennöintiä. Yhtiö muutti sodan jaloista Lahteen, ensin välirauhan aikana ja lopullisesti vuonna 1944, jolloin sen toiminta käynnistyi Lahden ja Kuhmoisten välisellä linja-autoreitillä. Ensimmäiset toimitilat valmistuivat Lahden Sopenkorpeen vuonna 1946, ja kaikki toiminnot siirrettiin Metsä-Pietilään vuonna 1984. Tänä aikana liikennöitsijän autojen määrä kasvoi kolmesta yli

Oilonin Energon-rakennus ilmentää arkkitehtuurillaan nykyajan teollisuuteen liittyvää tutkimusta. Kuva: Raimo Niskanen.

Koiviston Auto Oy:n tehdas- ja varikkorakennusta on laajennettu lisäämällä aina edellisen kaltainen rakennusosa vanhaan. Kuva: Raimo Niskanen.

kahteensataan. Yhtiö valmistaa myös linja-autojen koreja, joten sen kalusto on omaa tuotantoa.²⁰ 1990-luvun alussa Koiviston Autosta tuli Suomen suurin alallaan.²¹ Se on Lahden seitsemänneksi suurin yritys mitattuna Lahdessa sijaitsevien työpaikkojen lukumäärällä.²²

Toimitilojen tasokkuus on aina ollut Koiviston Autolle tärkeää. Tämä johtuu osittain siitä, että yrittäjäperhe asuu tehtaidensa yhteydessä. Koska perhe joutui lähemmään evakkona Karjalasta, oli tärkeää, että uusi koti on viihtyisä ja kodikas. Ensimmäiset Lahden toimitilat Sopenkorpeen suunnitteli Lahden apulaiskaupunginarkkitehti Irma Kolsi, joka sai toimeksiannon yhtiön perustajalta.

Kun Metsä-Pietilää alettiin rakentaa, vaihtui arkkitehtisukupolvi. Uudeksi suunnittelijaksi valittiin toimitusjohtajapariskunnan koulutoverin puoliso, lahtelaislähtöinen ja myöhemmin lähinnä Porissa toiminut arkkitehti Reijo Louhimo. Hänen työnsä Koiviston Auton luottoarkkitehtina on laaja: Metsä-Pietilän aluetta hän piirsi neljännesvuosisadan, ja myös muualle Suomeen hän on suunnitellut sen toimitiloja yhtiön laajentuessa. Näistä mainittakoon Porvoon ja Jyväskylän autovarikot. 2000-luvun suunnittelutehtävät, kaksi varastohallia, annettiin kuitenkin Insinööri-toimisto Lainpelto Oy:lle, koska Louhimo sairastui ja kuoli jokunen vuosi sitten. Lainpelto on jatkanut suunnittelutyötä edeltäjänsä hengessä.²³

Liikenneyhtiön alue käsittää useassa

erässä rakennetun autovarikon, suoja- ja huoltorakennuksen ja toimisto-asuintalon, molemmat vuodelta 1984, sekä kaksi varastoa. Rakennusmateriaaliksi valittiin punatiili, joten tässä suhteessa se poikkeaa Metsä-Pietilän muista rakennuskokonaisuuksista. Ennen 2000-lukua valmistuneet rakennukset on sijoitettu tiiviiksi ryhmäksi hieman vinottain aluetta halkovaan katuun nähden. Asunto-osa on suojaosasti muiden tilojen takana. Talon rouva kutsuu paikkaa osuvasti kartanoksi: perinteiseen tapaan koti sijaitsee tuotantotilojen äärellä ja puutarhan keskellä. Sinne johtaa pitkä koivurivien reunustama tie. Vieressä on myös tenniskenttä.²⁴ Puisto-omaista ympäristöä on hoidettu huolellisesti. Tammet ja lehtikuuset ovat jo kookkaita. Aluetta leimaavat laakeat ruohokummut – arkkitehti Reijo Louhimo oli tunnettu golfkenttäsuunnittelija. Rakennusaikana kaivetusta maa-aineksesta muovatut kummut toimivat myös meluesteinä rautatietä vasten.

Erityisen vaikuttava on Koiviston Auton tehdas- ja kulkuneuvojen suoja- ja huoltorakennus, joka on syntynyt neljännesvuosisadan aikana. Vuonna 1972 rakennettua, alun perin tehtaaksi tarkoitettua laitosta on laajennettu kolme kertaa, vuosina 1987, 1992 ja 1999, aina samankaltaisella rakennusmassalla. Tämä periaate on säilyttänyt alkuperäisen tehdasrakennuksen arkkitehtoniset ominaisuudet. Tuloksena on mittakaavaltaan punnittu, portaittainen rakennus, joka on massiivinen, suorastaan juhlava vertauskuva yhtiön toimialalle.

KAUPUNGIN KESKUSVARASTO JA KORJAAMO

Lahden kaupungin keskusvarasto ja korjaamo perustettiin Metsä-Pietilään vuonna 1963. Alueelle tuli tiloja esimerkiksi puu- ja maalaustöitä varten, lämpökeskus, autotallaja, konehalleja, korjaamo, varastoja ja työnohjohtorakennus. Ne suunniteltiin kaupungin omalla talonsuunnitteluosastolla vuosien 1965–1990 aikana. Ensimmäiset rakennukset olivat todennäköisesti arkkitehtiylioppilas Erik Liljebladin suunnittelemia, sillä hän toimi tuolloin osaston toimistoarkkitehtina työskenneltyään sitä ennen jonkin aikaa arkkitehti Jorma Vuorelman toimistossa.²⁵ Liljebladista tuli myöhemmin Lahden kaupunginarkkitehti, ja hän johti näin ollen myöhemmin myös Metsä-Pietilän rakennuskannan täydennyssuunnittelua.

Betonirakennukset noudattavat Liljebladin opettajaltaan Aulis Blomstedtilta saamaa ohjetta, jonka mukaan suunnitelman on oltava kuin revolveri, siinä ei saa olla mitään ylimääräistä. Metsä-Pietilän rakennukset ovat yksinkertaisia, mittakaavaltaan hiottuja ja tarkoitukseensa huolellisesti suunniteltuja. Liljebladin arkkitehtuuri nousi aina käyttötarkoituksesta, jonka tuli asettaa rajat suunnittelijalle. Estetiikka syntyi hänen mukaansa tarkoituksenmukaisuuden vaatimuksen täytyttyä, rakennustaide ei ollut rakennuksen tärkein ominaisuus.²⁶

ALUEEN SUOJELUARVOJA PUNNITTAAN

Metsä-Pietilän maanomistajat hakivat vuonna 2009 alueelleen asemakaavamuutosta tavoitteenaan tarkentaa rakennusoikeuksia ja rakennusten käyttötarkoituksia sekä selvittää liikenne- ja kunnallistekniset kysymykset yhtenäisesti. Työ alkoi kaavarungon laatimisella samana vuonna. Lahden kaupunkisuunnitteluvirasto kääntyi kaupunginmuseo-

Lahden kaupungin keskusvaraston lämpövoimala edustaa hyötyarkkitehtuuria parhaimmillaan. Kuva: Raimo Niskanen.

on puoleen havaittuaan, että Metsä-Pietilän teollisuusrakennukset edustavat sängen korkeatasoista suunnittelua ja että alueen rakennustaiteelliset arvot tulisi kaavatyössä punnita. Museo esitti pienimuotoisen rakennushistoriaselvityksen laatimista, mikä toteutuikin. Samalla museo päätti ehdottaa, että alue liitetään Lahden yleiskaavaa varten tekeillä olleeseen selvitykseen Lahden sodanjälkeisen rakentamisen arvokohteista, mikä niin ikään toteutui.²⁷

Lahden kaupunginmuseo antoi kaavatyön kuluessa kolme lausuntoa Metsä-Pietilästä. Museo korosti lausunnoissaan kohteen erityislaatua: kukin Metsä-Pietilän alueen toimijoista on käyttänyt toimitilojensa suunnittelussa määrätietoisesti lähes pelkästään yhtä arkkitehtitoimistoa, ja kaksi toimijaa oli käyttänyt samaa toimistoa. Suunnittelijat ovat pääosin lahtelaisia. Museo piti arvokkaana sitä, että erityisesti vanhimmilta osiltaan alue oli arkkitehtonisesti varsin yhtenäinen, vaikka kukin toimija

edusti hyvin erilaisia toimialoja ja rakennukset olivat syntyneet sangen erilaisista lähtökohdista. Museo halusi turvata erityisesti alueen kokonaisilmeen säilymistä, ei niinkään yksittäisten rakennusten suojelua. Tästä syystä museo ehdotti alueen kattavaa suojelumerkintää, jolla vaalittaisiin rakennusten arkkitehtonisia ja historia-arvoja tulevissa korjauksissa ja muutostöissä sekä uudisrakentamisessa. Museo piti myös maisematarvoja tärkeänä osana kokonaisuutta.²⁸

Kiinteistönomistajat vastustivat museon esityksiä. Ne eivät halunneet kaavaan suojelumerkintöjä, joiden katsottiin hidastavan ja kenties estävän toimitilojen väistämättömät, järkevän toiminnan takaavat muutokset. Museo ja kaavoittaja pitivät teollisuusalueen muuttumista luonnollisena. Neuvotteluissa tähdennettiin, että kaavoituksessa onkin kyse tulevien tarpeiden ja arvojen sopusoinnusta sekä muutosten hallitsemisesta. Kaavamääräyksiin tuli lopulta kaksi aluemerkitä. Toinen määrittää Koiviston Auton, Kempin, Oilonin ja osan kaupungin alueesta teollisuuden, varastoinnin ja niihin liittyvän liiketoiminnan alueeksi ja lopun kaupungin tontista toimitilarakennusten alueeksi. Kumpaakin koskee aluemerkitään sisällytetty kaavamääräys, jossa alue todetaan rakennustaiteellisesti korkeatasoiseksi ja että arkkitehtoniset arvot on otettava huomioon tulevaisuuden rakennustöissä.²⁹ Metsä-Pietilän kulttuurihistorialliset, arkkitehtoniset ja kaupunkikuvalliset arvot liitettiin käyttötarkoitukseen ilman varsinaisia suojelumerkintöjä.

METSÄ-PIETILÄ – JOUSTAVA TEOLLISUUSALUE

Neljän toimijan kokonaisuus on lahtelaisittain ainutlaatuinen esimerkki suhteellisen yhtenäisestä, tasokkaasta nuoresta teollisuusarkkitehtuurista. Erityistä on, että Metsä-Pietilän rakennuskanta on syntynyt pääosin kahden suunnittelutoimiston työ-

nä. Erityisesti lahtelaisen Jorma Vuorelman toimiston ja sen perillisten käsiala vaikuttaa alueella vahvasti. Teollisuusrakennuksia täydentää tehdasalueelle epätyypillinen ympäristö, metsäsaarekkeet ja pienet puistoalueet luonnonpurosta muokattuine tekolampineen. Kasvisto ja eläimistö ovat monipuolisia.

Metsä-Pietilä on myös oivallinen näyte suomalaisen teollisuusrakentamisen sodanjälkeisestä suunnanmuutoksesta. Vanhojen monumentaalisten tehdaskompleksien raskaat muodot ja materiaalit antoivat tietä joustavuudelle, rakenteellisuudelle, yksinkertaiselle käytännöllisyydelle ja keveälle eleganssille.³⁰ Rakennukset ovat syntyneet ennen kaikkea teollisten prosessien ympärille, toiminnan ja sen laajentumisen tarpeisiin. Rakentamisen korkea taso näyttää olleen sen oheistuote. Tästä seuraa, että rakennustaiteelliset arvot lienevät myös tulevaisuuden muutoksissa vasta kakkostilalla funktionaalisuuden jälkeen. Juhani Pallasmaa on kirjoittanut, että taiteen ylivalta riisuu ympäristöistä epäjohdonmukaisuutta, suvaitsevaisuutta, sattumanvaraisuutta ja ajan rikastuttavaa vaikutusta, jotka ovat jokapäiväisiä välttämättömyyksiä ympäristössämme.³¹ Kenties juuri toimivuuden ja tasokkaan arkkitehtuurin yhdistelmä synnyttää Metsä-Pietilän erityislaadun ja silmää miellyttävän dynaamisuuden.

Kirjoittaja on lahtelainen tutkija, joka toimii Lahden kaupungin museon rakennuskulttuuriyksikössä. Hän on lisäksi Helsingin yliopiston taidehistorian dosentti ja Aalto-yliopiston tuntiopettaja.

¹ Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1963 I 1964, 862-864.

² Metsä-Pietilän asemakaava-aineisto (LKM).

³ Heikki Vuorelman 17.11.2010 päivämäärät K-supermarketin piirustukset (RV).

⁴ Niskanen 2010, 19-24; Niskanen 2012, 102-107.

⁵ Vihola 1996, 382-383.

⁶ Pihkala 1980, 377.

⁷ Lahti 2011 – 2012 taskutilasto, 4.

- ⁸ Seppo Kärävän 30.10.1963 päivämät Talo Kempin piirustukset (RV); Seppo Kärävän 10.1.1965 päivämät Kempin vierastalon piirustukset (RV).
- ⁹ Kempin viisi vuosikymmentä 1999, 11, 38; Jouko Kempin suullinen tiedonanto 19.4.2012.
- ¹⁰ Seppo Kärävän 1.7.1966 päivämät Kempin tehtaan piirustukset (RV).
- ¹¹ Reijo Salon 31.3.1982 ja 9.6.1986 päivämät Kempin tehtaan piirustukset (RV).
- ¹² Kari Huhtamon suullinen tiedonanto 21.4.2012; www.huhtamo.com 7.4.2012.
- ¹³ Kempin viisi vuosikymmentä 1999, 18.
- ¹⁴ Heikki Vuorelman 23.6.2008 päivämät Kempin tehdasalueen istutussuunnitelmat (RV).
- ¹⁵ Yrittävä Päijät-Häme 1977, 140; Henkeäsalpaava satavuotias 2005, 196-197.
- ¹⁶ Ossi Leiwon suullinen tiedonanto 9.4.2012.
- ¹⁷ Ossi Leiwon suullinen tiedonanto 9.4.2012.
- ¹⁸ Ossi Leiwon suullinen tiedonanto 9.4.2012.
- ¹⁹ Niskanen 2008, 83-85.
- ²⁰ Viitaniemi 1988, 22-24, 96, 127-128, 136-137, 141-148, 183-184.
- ²¹ Vihola 1996, 294.
- ²² Lahti 2011 – 2012 taskutilasto, 4.
- ²³ Riitta Tommolän suullinen tiedonanto 31.3.2012.
- ²⁴ Riitta Tommolän suullinen tiedonanto 31.3.2012.
- ²⁵ Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1963 II 1965, liite Teknillinen lautakunta, 55; Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1965 II 1966, liite Teknillinen lautakunta, 79; Metsä-Pietilän asemakaava-aineisto (LKM).
- ²⁶ Erik Liljebladin suullinen tiedonanto 15.1.2007.
- ²⁷ Niskanen 2012, 107; Metsä-Pietilän asemakaava-aineisto (LKM).
- ²⁸ Metsä-Pietilän asemakaava-aineisto (LKM).
- ²⁹ Metsä-Pietilän asemakaava-aineisto (LKM).
- ³⁰ Salokorpi 1990, 65.
- ³¹ Pallasmaa 1970, 45.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

- Lahden kaupunginmuseo (LKM)
 Rakennuskulttuuriyksikön arkisto
 Metsä-Pietilän alueen asemakaava-aineisto
 Niskanen, Riitta 2012. Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakentamisesta. Painamaton aineisto.
 Lahden tekninen ja ympäristötoimiala, Lahti (RV)
 Rakennusvalvontaviraston arkisto
 Metsä-Pietilää koskevat rakennuspiirustukset 1965–2010
 www.huhtamo.com 7.4.2012

Suullisia tietoja antaneet

- Huhtamo, Kari, kuvanveistäjä, Helsinki. Haastattelu 21.4.2012
 Kemppe, Jouko, hallituksen puheenjohtaja, Lahti. Haastattelu 19.4.2012
 Leivo, Ossi, diplomi-insinööri, Hollola. Haastattelu 9.4.2012
 Liljeblad, Erik, arkkitehti, Lahti. Haastattelu 15.1.2007
 Tommola, Riitta, kuvaamataidonopettaja, Lahti. Haastattelu 31.3.2012

Painetut lähteet ja kirjallisuus

- Henkeäsalpaava satavuotias. Tarinoita Lahdesta.* LahtiPrint, Lahti 2005.
Kempin viisi vuosikymmentä. Salpausselän Kirjapaino, Lahti 1999.
Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1963 I. Lahden kirjapaino- ja sanomalehti-osakeyhtiö, Lahti 1964.
Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1963 II. Lahden kirjapaino- ja sanomalehti-osakeyhtiö, Lahti 1965.
Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1965 II. Lahden kirjapaino- ja sanomalehti-osakeyhtiö, Lahti 1966.
Lahti 2011–2012 taskutilasto. Lahden kaupungin konsernipalvelut. Multiprint Oy, Lahti 2011.
 NISKANEN, Riitta. Jorma Vuorelma – Lahden elementtikauden suunnittelija. *Pop Rauha Rakkaus. 1960- ja 1970-lukujen elämää ja ilmiöitä.* Lahden taidemuseon julkaisuja, uusi sarja nro 4. Toim. Maija-Riitta Kallio ja Ville-Matti Rautjoki. Lahden kaupunginmuseo, Lahti 2008.
 NISKANEN, Riitta. Lahden teollistuminen ja kaupunkikuva. *Lahti: Biennale.* Toim. Heini Moisio. Lahden kaupunki, Lahti 2010.
 PALLASMAA, Juhani. Arkkitehti, kuluttaja ja ympäristö. *Raportti rakennetusta ympäristöstä. Aarne Ervin arkkitehtuuria.* Toim. Pertti Solla. Sanomapaino, Helsinki 1970.
 PIHKALA, Erkki. Lahden talouselämä. Anttila, Olavi – Heikkinen, Antero – Pihkala, Erkki – Turpeinen, Oiva. *Lahden historia.* Arvi A. Karisto Oy, Hämeenlinna 1980.
 SALOKORPI, Asko. Arkkitehtuuri vuoden 1940 jälkeen. *Ars Suomen taide 6.* Päätoim. Salme Sarajas-Korte. Otava, Keuruu 1990.
 VIHOLA, Teppo. *Lahden talouselämän historia. Lahden historia 3.* Gummerus Oy, Jyväskylä 1996.
 VIITANIEMI, Matti. *Koiviston Auto Oy 1928–1988.* Gummerus Oy, Jyväskylä 1988.
Yrittävä Päijät-Häme. Päätoim. Voitto Talonen. Lahden Seudun Yrittäjät ry, Lahti 1977.